

FUGIT IRREPARIBILE TEMPUS

Jaume Fígols Roca

L'home és un ser finit. El folklore i la literatura universal en són testimonis. Dins l'àmbit de la nostra cultura, des de les danses de la mort medievals («*Lo temps és breu*», ens adverteixen les comparses de Verges) fins al *Cementiri de Sinerà* d'Espriu, tant el folklore com la literatura han recollit la sensibilitat de cada època al voltant del fet de la mort.

Però el folklore i la literatura els fan els vius, i la mort és una dimensió individual que no es deixa encaixonar en els motlles culturals. És una vivència única per a cadascú i, per tant, cap manifestació folklòrica o literària esgotarà mai el seu misteri. Les inscripcions funeràries o epitafis responen a aquest nivell individual: lluitem contra la brevetat del temps deixant missatges per a l'eternitat sobre la duresa de la pedra. I com que aquesta és una pretensió tan antiga com

l'home, l'estudi de tota mena d'inscripcions es converteix en una font inapreciable d'informació sobre el passat. D'això se n'encarrega l'epigrafia.

Sense necessitat d'endinsar-nos en aquesta especialitat, un recorregut atent pels cementiris ens pot proporcionar l'oportunitat de posar-nos transcendents o bé (qui ho diria?) d'esbossar un somriure divertit en descobrir els missatges, a voltes desdibuixats i sempre polsegosos, dels nostres avantpassats.

Tot i que no gaire nombrosos, al cementiri de Berga encara s'hi troben epitafis dignes de ser recollits (1). En destaquen tres que s'ajusten perfectament a la preceptiva d'aquest particular gènere pel seu caràcter sentencios, que sintetiza algun aspecte rellevant del personatge a qui estan dedicats o que, senzillament, se'ns presenten com una seriosa advertència d'ultratomba.

El primer correspon a D. José Penina y Torrens, pare de l'advocat i periodista Rafael J. Penina:

D. JOSÉ PENINA Y TORRENS
FALLECIÓ EL 19 DE ABRIL DE 1871,
Á LA EDAD DE 64 AÑOS,
VÍCTIMA DE LA
INIQUIDAD DE LOS HOMBRES
Y DE LA INJUSTICIA HUMANA.
¡QUÉ DIOS LE HAYA RECOMPENSADO
CON LA GLORIA ETERNA! (2)

La duresa amb què en Penina jutja l'espècie humana tindria relació amb l'empresonament que va sofrir els darrers mesos de la seva vida. (3)

Un contemporani seu, Mariano de Gironella, membre d'una rica família terratinent, preferí servir la seva memòria amb uns versos d'elogi:

DE LOS POBRES PROTECTOR
CORAZÓN HIDALGO Y PULCRO,
HACEN TU ELOGIO MAYOR
TANTAS LÁGRIMAS DE AMOR
VERTIDAS EN TU SEPULCRO. (4)

El tercer d'aquests epitafis es troba en una làpida sense data que té tota l'aparença de ser de la mateixa època que les anteriors. Com a propietari de la sepultura hi figura el nom de Francisco Fontquerni:

MORTAL QUE HONORES BUSCAS
PRESUROSO EN ESTA VIDA CORTA Y
PASAJERA. ¡DO INSENSATO BUSCAS EL
REPOSO!. TODO ES UN SUEÑO UNA VANA
QUIMERA. ESCUCHA ATENTO DENTRO DE
ESTE FOSO. Y OYE AL QUE YACE QUE CON
VOZ SEVERA. TE DICE ¡TENDRÁS TU
ACASO LA SUERTE. DE ESCAPAR DEL
IMPERIO DE LA MUERTE! (5)

És evident, en aquests tres casos, la influència d'una retòrica romàntica que dramatitza el fet de la mort (Penina i Fontquerni) o en destaca els aspectes sentimentals (Gironella). Aquesta influència romàntica la podem comprovar

Làpida sepulcral de Josep Penina i Torrens. Cementiri de Berga.

Làpida de Mariano de Gironella. Cementiri de Berga. JOAN RIBERA

en alguns elements ben concrets, tal com el vocabulari líric-tremendista («víctima, iniquidad, injusticia humana; corazón hidalgo y pulcro, lágrimas de amor, sepulcro; mortal, sueño, quimera, foso, yace, voz severa...»), l'individualisme rebel d'en Penina, o l'ús de tòpics com el de la brevetat de la vida («vida corta y pasagera») o el de la vanitat de les coses mundanals («todo es un sueño, una vana quimera»). No oblidem, tampoc, els elements iconogràfics (àngels de la mort, túmuls funeraris, motius vegetals o arquitectònics) que, tret del darrer cas, acompanyen aquests epitafis, contribuint al seu dramatisme amb un toc d'exagerada teatralitat.

Segurament el trasllat del cementiri, a més d'altres circumstàncies naturals, ens ha privat de conèixer inscripcions funeràries de característiques semblants (6). Amb tot, trobem inscripcions menys literàries que podem classificar en diferents grups.

Algunes senzillament fan un elogi moral del difunt, qualificant-lo d'«honorable ciutadà» (7), testimoniant la seva «honrada y laboriosa existencia» (8), o donant fe de la seva condició de «sacerdote y gran bienhechor del asilo» (9). N'hi ha també de pietoses que imploren la misericòrdia de Déu i expressen el desig de retrobar-se amb Ell (10).

També es troben inscripcions que ofereixen un testimoniatge lligat a fets de la història general o local. És el cas

dels que van perdre la vida en la Guerra Civil:

FERNANDO CESARI MATABOSCH
DE LA COLONIA ROSAL
MARTIRIZADO POR DIOS
Y POR ESPAÑA

Una altra inscripció idèntica es refereix a Jaime Puig Bonvehí. Amb tota la retòrica nacional que vulgueu, ens recorden els abusos i horrors provocats per la guerra (11).

Aquest valor testimonial el comparaix la inscripció dedicada a Vicente Rodríguez Sese, mort en accident de treball a les mines de Figols el setembre de 1952 (12).

Podríem establir un altre grup d'inscripcions que afegeixen l'ofici al nom del difunt. Hi trobem un notari, un farmacèutic botànic, un mestre d'obres, i quatre mestres nacionals (13).

Finalment, trobem inscripcions disperses que recullo pel seu valor anecdòtic. Per exemple, qui ens hauria de dir que entre els berguedans, gent de muntanya, n'hi hagués que es van embarcar per fer les Amèriques?:

JOSEFA PERARNAU V^{da} DE PEY
FALLECIÓ A LOS 71 AÑOS A 30 ENERO 1929
D.E.P.

...
RECUERDO DE SUS DOS
HIJOS DE AMÉRICA (14)

Els motius i noms de les cases també han estat utilitzats en les inscripcions funeràries per facilitar la identificació dels difunts en èpoques en què gairebé

ningú coneixia els seus veïns pel cognom:

FAMILIA
DE
JOAN PONS CASTELLÀ
(...)
CASETA DEL GRANE. (15)

Les convencions ortogràfiques a vegades semblen no afectar els difunts; devien pensar, amb un criteri ben pràctic, que les d'ortografia no eren pas «faltes» que els tanquessin les portes del cel. Evidentment les irregularitats ortogràfi-

Làpida de Francisco Fontquerni. Cementiri de Berga. JOAN RIBERA

Tomba del cèlebre botànic Francesc Grau. Cementiri de Berga. JOAN RIBERA

ques són normals en les inscripcions en català anteriors a la reforma fabriana; en una època, però, en què el català es reduïa a l'àmbit familiar, és divertit veure com els nostres avis s'esforçaven per escriure en castellà:

ROGAT A DIOS POR ELLOS (16).

Per als que pensen que les presses i la mania per l'exactitud horària són cosa del món modern, algun dels nostres avantpassats va ser tan precís a l'hora de «cronometrar» la seva vida com avui ho som amb els esportistes olímpics:

D.ª ROSA PERARNAU DE PUJALS
FALLECIÓ EN 9 DE FEBRERO DE 1905
A LA EDAD DE
75 AÑOS 1 MES Y 20 DÍAS (17).

Tots ells, descansin en pau

NOTES

1. Em centraré en les inscripcions de sepulcres antigues, considerant com a tals les datades entre 1861 (any de la més antiga que he recopilat) i 1959.

Igualment, reservo el terme «epitafi» per a les inscripcions de caràcter sentencios i literari, i utilitzo el terme genèric d'«inscripció» per a totes les altres.

2. Ninxol núm. 14. any 1871.
3. Una semblança sobre aquest personatge i les circumstàncies del seu empresonament i mort es pot trobar en l'article de NOGUERA I CANAL, Josep. «Rafel J. Penina, un periodista apassionant», L'EROL, primavera 1991, any 10, núm. 33, p. 34-39.
4. Ninxol núm. 155. Any 1866.
5. Ninxol núm. 199. Sense data.
En tots els casos mantinc la distribució del text en línies, tal i com apareix a la làpida corresponent. D'aquí la peculiaritat en la utilització del punt en aquest darrer exemple, on no té una funció ortogràfica, sinó la de marcar el final de cada vers.
6. Un meu familiar recorda de memòria un epitafi, segurament més recent que els comentats, i que suposo desaparegut per tal com no l'he pogut localitzar, tot i les seves precises indicacions. Deia així:

JO COM TU AQUÍ VENIA,
TU COM JO AQUÍ VINDRÀS,
I EL MEU PERDÓ TROBARÀS
SI RESES PER MI ALGUN DIA.

7. Ninxol núm. 167 del cementiri de Berga. Any 1894.
8. Ninxol núm. 105. Any 1889.
9. Ninxol núm. 496. Any 1935. Hi és enterrat el Rvd. Ramon Santandreu Comes, que fou capellà de Queralt.
10. Ninxol núm. 457-460.
11. Ninxols núm. 16 i 17. Pel que he pogut esbrinar en Fernando Cesari era un encarregat de la fàbrica de cal Rosal. La mateixa font no m'ha pogut donar referència d'en Jaume Puig.
12. Ninxol núm. 102. Any 1952.
13. En el mateix ordre: Domingo Corominas Gili (+ 1894). Francisco Grau Soler (sense data). Francisco J. Canals (+ 1927). Dolores Montserrat Portabella (sense data). Pere Comas Montfort (+ 1894). Maria Canudas Casals (+ 1932). Joan García Aragüés (+ 1952).
14. Ninxol núm. 108. Any 1929.
15. Ninxol núm. 63 bis. Sense data.
16. Ninxol núm. 195. Any 1895.
17. Ninxol núm. 555. Any 1905.

Jaume Fígols Roca
Llicenciat en Filologia

**VIDEO CLUB
BERGA**

Videos Disponibles

EL ÚLTIMO BOY SCOUT
LA ÚLTIMA PROSTITUTA
SIRENAS
EL CÍRCULO DEL PODER
SUBURBAN COMMANDO
OSCAR
SCAWERS III
SALSA ROSA
THELMA & LOUISE
A PROPÓSITO DE HENRY
J F K - CASO ABIERTO
EL PRÍNCIPE DE LAS MAREAS
FREEJACK
POLI CON SUERTE

Videos propera estrena

PESADILLA FINAL
HOOK
ARENAS BLANCAS
AYER, HOY Y POR SIEMPRE
LA FAMILIA ADAMS
CUERPOS ARDIENTES
COWBOY DE CIUDAD
BATMAN VUELVE
BAJO OTRA BANDERA
FRANKIE Y JOHNY
EL CABO DEL MIEDO
SHOUT-GRITA
LOS REYES DEL MAMBO
MI PRIMO VINNY

Camí del Roser, 4 tel. 821 02 25 Berga

FOTO VIDEO TONI SALES

**Bon servei en un estil nou i actual
QUALITAT EN FOTOGRAFIA**

Reportatges de:
Noces
Bateigs
Primeres comunions
Social i culturals
Foto estudi
Foto industrial
Foto publicitaria
Fotos panoràmiques
Revelat de rodets afeccionats

Carrer Menorets, 6 (al costat del Carrer Major) Telf. 821 29 14 BERGA